

Ontroerende documenten

Huwelijksbijlagen voor 1811

Monique Brummans

Genealogen maken er vaak en dankbaar gebruik van: de bijlagen bij de huwelijksakten van de burgerlijke stand. Deze huwelijksbijlagen zijn de papieren die het aanstaande echtpaar diende in te leveren bij de ambtenaar van de burgerlijke stand alvorens het huwelijk gesloten kon worden. Ze verschaffen informatie over de verloofden en over de wederzijdse ouders. Maar weinig mensen weten dat bij het Stadsarchief ook huwelijksbijlagen uit de periode voorafgaand aan de burgerlijke stand bewaard worden. Dit artikel wil deze onderbelichte bron in de schijnwerpers zetten.

De bijlagen na 1811

In 1811 werd in 's-Hertogenbosch de burgerlijke stand ingevoerd. De registratie van geboorten, huwelijken en overlijden was vanaf dat moment landelijk geregeld en niet meer ten dele in handen van de kerk. Bij iedere gemeente werd een ambtenaar van de burgerlijke stand aangesteld die de akten opmaakte. Een aanstaand echtpaar diende bij deze ambtenaar papieren in te leveren alvorens het huwelijk daadwerkelijk gesloten kon worden. Het betrof uittreksels uit de geboorte- of doopregisters van de aanstaande bruid en bruidegom en het bewijs dat de bruidegom zijn militaire verplichtingen had vervuld of was vrijgesteld en uitgeloot. Toestemming van de wederzijdse ouders was nodig tot het dertigste levensjaar van de trouwlustigen (Deze leeftijd is inmiddels in stapjes verlaagd tot achttien jaar). Wanneer de ouders niet bij de plechtigheid aanwezig konden zijn diende deze toestemming schriftelijk te worden ingeleverd en belandde aldus bij de huwelijksbijlagen. Waren de ouders overleden dan moesten uittreksels van de overlijdensakten wor-

den ingeleverd. Wanneer de toekomstige echtelieden de kosten van het huwelijk niet konden opbrengen zat in de bijlagen ook het bewijs van onvermogen. Het moge duidelijk zijn: de bijlagen verschaffen niet alleen informatie over het aanstaande echtpaar, maar ook over de wederzijdse ouders.

Bij het Stadsarchief zijn de huwelijksbijlagen op microfiches in de studiezaal beschikbaar van Bokhoven, Empel, Engelen, 's-Hertogenbosch en Rosmalen.

De bijlagen voor 1811

Het registreren van geboorten, huwelijken en overlijden vóór 1811 was in het algemeen geen zaak van de overheid, maar van de verschillende kerkgemeenschappen. Wel hadden de schepenen een taak bij het registreren van huwelijken (en trouwens ook bij sterfgevallen in verband met het heffen van eventuele belastingen). In het door de Staten-Generaal in 1656 uitgevaardigde *Echtreglement* werd bepaald dat een rooms-katholiek gesloten huwelijk niet meer rechtsgeldig was: alleen nog een huwelijk gesloten voor de schepenen of door een gereformeerd predikant had kracht van wet. Verder moesten papieren worden ingeleverd alvorens het huwelijk (eigenlijk de ondertrouw) gesloten kon worden. Minderjarigen (jongens jonger dan 25 en meisjes jonger dan 20 jaar) dienden toestemming te vragen aan hun ouders. Soldaten moesten bij de bevelhebber van de compagnie een verzoekschrift indienen. Deze toestemmingen zijn soms bewaard gebleven en geven een mooi inzicht in het wel en wee van mensen. Soms doen moeders echt hun best om in bloemrijk taalgebruik hun zoon of dochter het allerbeste te wensen voor de toekomst; soms is het een klein briefje waarin de vader eenvoudigweg zijn toestemming geeft. Een ontroerend voorbeeld is de brief uit augustus 1747 waarin de moeder van Allegonda Maas vanuit Bree (in het huidige België) haar dochter toestemming geeft om te trouwen. Moeder gaat er vanuit dat haar dochter weet wat ze doet omdat Allegonda tot de jaren 'des verstands is gekomen' en omdat ze ook wel door haar omgeving geadviseerd zal zijn. Ook gaat moeder er vanuit dat haar omgeving de aanstaande bruidegom, Gijsbertus van

Allekmar den 52 naart Anno 1777
mij en waarden heeft ik heb u brief ontfangen en
daar wij verstaan als dat gy in den boos tegen woordig
onder diens sijt en wijt u schryven verstaan als dat
gy van Sins tot om te troeuren ik doag dat gy al lang doot
was om dat gy mijn niet eens geschreeven heb maar
gy ver soekt mijn om over te komen als om voor getuigen
van u ouwers omdat die dood zijn maar mij tijt of gelegen
hijt laat het niet toe mijn lieven neef maar hier
is mijn ijgen hant schryft en ik denkale dat gy daar
wel me zal kunnen volstaan mijn lieven neef
en soo gy dan klaar sijt soo schryft het mijn soo ik dan
van den boomer ene okaasie heb dan sal ik u eens op
boomen soeken ik onder jet ken den Jan henderik greven
en getuigen voor mij neef henderik de vries als dat zijn
vader en sijn moeder dood ben nen al een Jaar of seven
ver blijven u lieven heeft Jan henderik greven
ik meden als getuigere van mijn
neef johanna loes grevens

Beugen, 'gekeurd' zal hebben: 'soo gev ick mijnen consent hiermede, en wensche u(w) l(ieve) veel geluck en zegen dat godt almachtigh u(w) l(ieve) wil voorspoet geven naer seel en lichaem, het wel ick oock u(w) l(ieve) van herten wensche hiermede verblijve ick u(w) l(ieve) naer grondt hartelijcke groetennisse...'. Op 3 september 1747 (DTB 272) trouwde Allegonda Maes met Gijsbertus van Beugen. Gijsbertus was weduwnaar van Hendrina Tobars. Ondanks de goede wensen van haar moeder heeft Allegonda niet lang van haar huwelijk mogen genieten: 9 november 1748 wordt zij begraven (DTB 194). Niet lang na haar dood, op 18 mei 1749, hertrouwt Gijsbertus voor de derde keer, ditmaal met Catharina Maria Trisbach.

De oudere bijlagen zijn, in tegenstelling tot die vanaf 1811, niet op huwelijksaktenummer opgeborgen, maar in min of meer chronologische volgorde. Bovendien zijn ook niet alle bijlagen volledig bewaard gebleven. Aanwezig zijn ondertrouw- bijlagen uit de periode 1731-1810 (met hiaten; DTB nrs. 312-334). Voor een gedetailleerd overzicht volsta ik met het verwijzen naar het overzicht van Doop- Trouwen Begraafboeken zoals dat in de studiezaal van het Stadsarchief beschikbaar is.

Een ontroerende brief uit 1777 aan 'Henderik' de Vries van zijn 'lieven neef Jan Hendrik Greeven'. Hendrik was in Den Bosch (den boos) gelegerd en wilde gaan trouwen. Greven dacht dat zijn neef 'al lang doot was omdat Gij mijn niet eens geschreeven heb'. Hij getuigde vanuit 'Allekmar' dat Hendriks ouders al een jaar of zeven overleden waren. (Stadsarchief, collectie DTB nr. 318)